

AİLE İÇİ ŞİDDET*

Merve Akın

I- AİLE İÇİ ŞİDDET VE İÇ HUKUKTAKİ YERİNİN İNCELENMESİ

A- AİLE İÇİ ŞİDDETE İLİŞKİN KAVRAMLAR

1. Aile Kavramı

Bir mensubu olarak yaşadığımız toplumun en küçük temel dayanağı olan aile, insanların birlikte yaşamak üzere bir araya geldikleri en küçük ve en eski topluluktur. Doğumu ile beraber bu birimin bir üyesi olan insan, ilişki kurmayı ve insanlarla birlikte yaşamayı öğrenir. Özellikle kişinin topluma hazırlanmasında ailenin önemi yadsınamaz. Aile içinde yer alanların tavırları ve aile düzeni kişinin sağlıklı bir birey olmasında belirleyici olur¹.

Aile dendiğinde akla kan bağına dayanan ilişkiler gelmesine rağmen evlenme ve evlat edinme ile aralarında kan bağı olmayan kişilerin de aile birimini oluşturdukları kabul edilir². Buna göre; 'kan bağı, evlilik ve diğer kanuni yollardan aralarında akrabalık ilişkisi bulunan, genelde aynı çatı altında yaşayan bireylerden oluşan, bu bireylerin cinsel, psikolojik, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığı temel bir toplumsal birim'e aile denilebilir³. Buradan hareketle dar anlamda aile sadece anne ve babadan oluşurken, geniş anlamda aile eşler ve çocuklardan oluşan birliği ifade etmekte ve en geniş anlamı ile aile kan bağına ihtiyaç duymaksızın bir ev başkanının otoritesi altında toplanmış ve aynı çatı altında yaşayan kişilerden oluşan birim anlamına gelmektedir⁴.

2. Şiddet Kavramı

Şiddet, 'bireylerin yaralanmasına, sindirilmesine, öfkelenmesine veya duygusal baskı altına alınmasına yol açan fiziki veya herhangi bir şekilde hareket, davranış veya muamele' şeklinde tanımlanabilir⁵. Dünya Sağlık Örgütü ise, şiddeti, sahip olunan fiziksel güç ya da kudretin, tehdit yoluyla ya da doğrudan kendine, bir başka insana, bir gruba ya da topluma karşı yaralanma, fizyolojik hasar, gelişme bozukluğu ya da gerilikle sonuçlanacak ya da sonuçlanma olasılığı yüksek bir biçimde uygulanması olarak tanımlamaktadır. Bu anlamda şiddet, fiziksel, cinsel, sözel ve psikolojik unsurlar içerebileceğinden aile içi şiddet dendiğinde akla yalnızca fiziksel şiddetin gelmesi doğru değildir. Aile bireylerinin birbirine bağırması, hakaret etmesi yahut baskı kurması halinde de şiddetin varlığından bahsedilecektir.

---

* Bu makale hakem incelemesinden geçmemiştir.

1 ZEVKLİLER Aydın, **Medeni Hukuk, Giriş ve Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, Aile Hukuku**, 2. Bası, Ankara: Savaş Yayınları, 1989, sh. 705

2 AYAN Serkan, " Hukuki Yönden Aile İçi Şiddet", **Legal Hukuk Dergisi**, s. 38, (Şubat 2006), sh. 415

3 SEZEN Alev, " Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Boşanma Davalarına Yansıması" Bilge Kadın Araştırma Merkezi, <http://www.bilka.org.tr/page.asp?id=57>, Makaleler, 09.12.2009

4 ZEVKLİLER, sh. 709-710

5 SEZEN, sh. 2

a. Fiziksel Şiddet

Fiziksel şiddet, kaba kuvvetin korkutma, sindirme veya ceza aracı olarak kullanılmasıdır⁶. Örneğin babanın çocuğuna tokat atması, eşlerin birbirine vurması, tekme atması fiziksel şiddet teşkil etmektedir.

Türkiye’de 2001 yılında yapılan bir istatistiğe göre Türkiye genelinde ailelerin %85’inde fiziksel şiddet ve sözlü saldırıya dayalı şiddetin olduğu saptanmıştır⁷.

Bir diğer çalışmada haftanın 3 günü İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi, Kadın Hastalıkları ve Doğum Anabilim Dalı Antenatal Polikliniğine gidilerek, buraya başvuran gebeliğinin 3. Trimesterinde (6-9 ay arasında) olan 355 gebe ile görüşülmüştür. Bu gebelerden 45’i çalışmaya katılmak istemediklerini belirtmiş, 60’ı çeşitli nedenlerle görüşme sırasında anketi cevaplamaktan vazgeçmiştir. Çalışma kapsamına toplam 250 gebe alınmıştır. Araştırma sonucu eşlerin bu hassas dönemde dahi fiziksel şiddete maruz kaldığını ortaya koymuştur. Değerlendirmeye alınan 250 gebeden şiddete maruz kalanların % 4’ünün dövüldüğü, % 8’inin tekmelendiği ortaya çıkmıştır⁸.

Buna göre ülkemizde en yaygın görülen şiddet tiplerinden birinin fiziksel şiddet olduğu söylenebilir. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunlar Genel Müdürlüğü’nün yaptığı bu istatistikte ortaya çıkan bu tablo gelişmekte olan ülkemiz için üzücüdür.

b) Cinsel Şiddet

Cinsel şiddet, cinselliğin bir tehdit, sindirme ve kontrol etme aracı olarak kullanılmasıdır⁹. Eşin istemediği halde ilişkiye zorlanması, cinsel organlarına zarar verilmesi, başkaları ile ilişkiye girmeye mecbur edilmesi cinsel şiddete örnek verilebilir. Hatta zorla evlendirme de cinsel şiddet kapsamında değerlendirilmektedir¹⁰. Kadınlar artık kanıksadıklarından olsa gerek, cinsel şiddetin bir türü olan evlilik içi tecavüz terimini çoğu kez kabul etmemektedirler. Şiddete uğrayan kadınlar bile ancak bedenlerine uygulanan herhangi bir saldırıyı yani fiziksel şiddeti, şiddet olarak tanımlamaktadırlar.

Türkiye genelinde yapılan bir anket çalışmasına göre, evli kadınların %97’si eşi tarafından şiddete maruz bırakıldığı, bunların %51’inin de, rızasına bakılmaksızın cinsel ilişkiye zorlandığı ifade edilmiştir. Ayrıca bu kadınların %21’inin kocası, kadını cinsel ilişkiye zorlamıştır¹¹.

c) Ekonomik Şiddet

Sahip olunan ekonomik kaynakların veya paranın, kişi üzerinde, tehdit veya yaptırım aracı olarak istikrarlı bir şekilde kullanılmasıdır. Ekonomik şiddetin varlığını gösteren hareketlere; ‘kadının çalışmasına veya iş yaşantısında

⁶ UÇAR Mehmet Ali, **Aile İçi Şiddet ve Aile Koruma Yasası**, Ankara: Yetkin Yayınevi, 2003, sh. 85

⁷ İ.Ü.H.F. Ceza Hukuku ve Kriminoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi, İstanbul: Beta Yayınevi, 2003, sh. 26

⁸ ALPAR Demet Avcı, “Gebe Kadınların Aile İçi Şiddete Maruz Kalma Durumlarının Belirlenmesi” Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: 2008, sh. x

⁹ UÇAR, sh. 82

¹⁰ **Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü**, Aile İçi Şiddetle Mücadele El Kitabı, sh. 8

¹¹ ARTUK Mehmet Emin, **Kadına Yönelik Cinsel İstismara Örnek Olarak Evlilik İçinde İrza Geçme ve Fücür**, 2. Bası, İstanbul: 2002, sh. 45

ilerlemesine engel olmak, para vermemek veya kısıtlı şekilde para vermek, ailenin tasarrufları gelir ve giderler hususunda bilgi vermemek, aileyi ilgilendiren ekonomik konularda tek başına karar almak, çalışmayı reddedip kadının geliri harcamak' örnek gösterilebilir¹².

Ankara ilinde yapılan bir araştırmada, ankete cevap veren kadınların %21'i, kocasının evin idaresi için kendisine yeteri kadar para vermediğini, %77'si, kocasının çalışmasına izin vermediğini dile getirmişlerdir.

d) Sözel Şiddet

Kullanılan söz ve takınılan davranışların, muhatabı düzenli bir şekilde korkutma, sindirme, cezalandırma ve kontrol etme aracı olarak kullanılmasıdır¹³. Sözel şiddetin başlıca görünümünden bazıları hakaret etmek, aşağılamak, tehdit etmek, başkalarıyla kıyaslamak, başkalarının yanında küçük düşürücü sözler söylemektir.

Kadın Dayanışma Vakfı'nın yaptığı bir araştırmaya göre, çalışmaya katılan kadınların %26'sının kocasının zekâsını küçümseydiğini, aptalmışçasına davrandığını, yarısının kocasının başkaları yanında kendisine hakaret ettiğini, %74'ünün ise kocasının kendisine bağırdığını ve azarladığını ifade etmişlerdir¹⁴.

e) Psikolojik Şiddet

Psikolojik şiddet, duyguların ve duygusal ihtiyaçların, karşı tarafa baskı uygulayabilmek için tutarlı bir şekilde istismar edilmesi, bir yaptırım ve tehdit aracı olarak kullanılmasıdır¹⁵. Eve kapatmak, insanlarla görüşmelerin kısıtlanması, kıyafetlere ve gidilecek yerler konusunda baskı yapılması psikolojik şiddete örnek verilebilir.

Uygulamada sosyal şiddet olarak anılan bu şiddet türüne Yargıtay kararlarında da rastlanmaktadır. Buna göre Yargıtay eşin örtünmeye zorlanmasını da bir sosyal şiddet saymaktadır¹⁶.

B- AİLE İÇİ ŞİDDET KAVRAMI

1. Tanım

Aile içi şiddet 'aile üyelerinden biri tarafından, ailedeki bir diğer üyenin yaşamını, fiziksel ve/veya psikolojik bütünlüğünü veya bağımsızlığını tehlikeye sokan, kişiliğine veya kişilik gelişimine ciddi boyutlarda zarar veren eylem ya da ihmal' şeklinde tanımlanabilir. Önemli olan mağdurun aile üyesi tarafından şiddete uğramış olmasıdır. 4320 sayılı Yasa'nın Uygulanması Hakkındaki Yönetmeliğin 4/e maddesinde aile içi şiddet; "Aile bireyinin fiziksel, cinsel, ekonomik veya psikolojik zarar görmesi ile veya acı çekmesi ile sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözel ve ekonomik her türlü davranış" olarak tanımlanmıştır. Kanun yukarıda bahsedilen şiddet tiplerini aile içi şiddet bakımından da görmüştür.

¹² UÇAR, sh. 82

¹³ UÇAR, sh. 81

¹⁴ UÇAR, sh. 82

¹⁵ UÇAR, sh. 80

¹⁶ 2. HD., 15.03.2006 tarih, 19038 E., 3479 K.

2. Türkiye’ de Aile İçi Şiddet Ve Mağdurları

Ülkemizde aile içi şiddete maruz kalanları % 90’ inından fazlası kadın ve çocuklardan oluşmaktadır. Bunun nedeni erkeklerle aralarındaki orantısız güç dengesi ve Türk toplumunun yüzyıllardır süregelen erkek egemen yaşam tarzıdır¹⁷. Erkeğin ev ekonomisine hakim olması, şiddeti otorite sağlamada bir araç olarak görmesi, kadın-erkek eşitsizliğinin erkek lehine kabul edilmesi de mağdurun kadın ve çocuklar olmasında etkilidir.

3. Aile İçi Şiddete İlişkin İç Hukuk Düzenlemeleri

a. Anayasa

Anayasa’ nın 10. maddesinde “ Herkes, dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadır.” ifadesi ile kadının aile içinde erkeğe eşit sayılacağı belirtilmiştir.

Anayasa’ nın 41. maddesinde ise “ Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasındaki eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.” ifadesi ile ailenin önemi vurgulanmış ve korunması gerekliliği öngörülmüştür. Anayasa’ nın koruma altına aldığı aile birimi resmi nikah ile kurulan ailedir¹⁸.

Anayasa’ nın 17. maddesi “ Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı hallerin dışında, kişinin vücut bütünlüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz. Kimseye eziyet ve işkence yapılamaz; kimse insan haysiyeti ile bağdaşmayan bir ceza veya muameleye tabi tutulamaz...” ve 19. maddesi “Herkes kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir...” demekle şiddet yasaklamıştır.

Görüldüğü üzere Anayasa başta şiddeti ve ayrımcılığı yasaklamak ve bu konuda devlete bir takım koruma yükümlülükleri yükleyerek toplumun yapı taşı olan aileyi korumayı öngörmüştür. Zira ailede şiddet yahut ayrımcılık içeren herhangi bir hareket bir çok kanundan önce başta Anayasa’ ya aykırıdır.

b. Türk Ceza Kanunu’ da Aile İçi Şiddet Ve Mağdurun Korunması

Sonuçlarının suç teşkil etmesi dolayısıyla aile içi şiddet ceza hukukunu da ilgilendirmektedir. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK)’ nun özel hükümleri düzenleyen ikinci kitabının ‘ Toplum Karşı Suçlar’ başlıklı üçüncü kısmının sekizinci bölümünde yer alan ‘ Aile Düzenine Karşı Suçlar’ başlığında aile içi şiddete ilişkin hükümler düzenlenmiştir. Bu düzenlemenin dışında ise bir takım suçlarla aile içi şiddete yönelik caydırıcılık sağlanmaya çalışılmıştır.

¹⁷ SEZEN, sh. 8

¹⁸ ÖZTAN Bilge, **Aile Hukuku**, 4.Bası, Ankara: Turhan Kitabevi , 2004, sh. 5

i) Kasten öldürme suç

Bir insanı kasten öldüren kişi, TCK md. 81'e göre müebbet hapis cezası ile cezalandırılır. *Mağdur failin altsoy veya altsoyundansa yahut eşi ya da kardeşi ise ceza ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası olarak öngörülmüştür.*

Yine işlenen müessir fiilinin neticesinde ölüm gerçekleşmiş ise yani önceki TCK' da ki tanımlaması ile kastı aşan surette öldürme eyleminin aile bireylerine karşı işlenmesi yine artırım sebebi olarak belirlenmiştir. Bu durum TCK' nın 87/4. maddesinde; " Kasten yaralama sonucunda ölüm meydana gelmişse, yukarıdaki maddenin birinci fıkrasına giren hallerde sekiz yıldan 12 yıla kadar, üçüncü fıkrasına giren hallerde ise oniki yıldan onaltı yıla kadar hapis cezasına hükmolunur" şeklinde düzenlenmiştir. Burada yukarıdaki maddenin 3/a. fıkrasında da, eylemin aile bireylerine karşı işlenmesi durumu düzenlenmiştir. Madde düzenlemesinden görüleceği üzere, yasa koyucu burada da, eylemin aile bireylerine karşı işlenmesini ağırlaştırıcı sebep olarak görmüştür.

Türk toplumunda aile içi şiddetin bir türü olan töre cinayetlerine ilişkin cezalardaki indirim sebepleri de kaldırılarak TCK. m. 82/ k' da öldürme eyleminin töre saiki ile işlenmesi halinde verilecek ceza ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası olarak öngörülmüştür.

ii) Yaralama eylemi

Kasten yaralama suçu, TCK'nın 86 – 88. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Suçun, vücut dokunulmazlıkları ihlâl edilen eş, çocuklar ve diğer aile bireylerine karşı işlenmesi halinde TCK'nın 86/3-a maddesine göre, şikâyet aranmaksızın verilecek cezanın yarı oranında artırılması öngörülmüştür.

iii) Eziyet eylemi

TCK m. 96'da düzenlenen, 'bir kimsenin hem maddi vücut bütünlüğünün hem de manevi ruh sağlığının bozulması' anlamına gelen eziyet suçunun, m.96/2-b' ye göre, eşe, çocuklara veya diğer üst soya karşı işlenmesi yine cezada artırım sebebidir. Eziyetin yaralama, tehdit ve hakareten farkları, eziyetin aynı fiile tüm bu suçları ihtiva etmesi, eylemin süreklilik taşıması, bir plan dâhilinde de icra edilebilir olmasıdır¹⁹.

iv) Cinsel dokunulmazlığın ihlali

TCK'nın ikinci kitabının, ikinci kısmının altıncı bölümünde, 'Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar' başlığı altında m. 102'de düzenlenen 'cinsel saldırı' suçunun eşe karşı işlenmesi hali, şikâyete bağlı kılınarak, cezai yaptırım altına alınmıştır.

765 sayılı TCK'nın yürürlükte olduğu dönemde, erkeğin eşini cinsel ilişkiye zorlaması ve bu surette cinsel ilişkiyi gerçekleştirilmesi, evliliğin kadına, aralarında cinsel ilişkiye rıza gösterme mükellefiyeti de bulunan birtakım vazifeler yüklediği düşüncesi ile ırza geçme olarak kabul edilmiyordu. Bu durumda eylem cezasız bırakılmakta idi. Sadece kadının rızası dışında, ters ilişkiye zorlanması veya cinsel ilişkinin anormal yollardan gerçekleştirilmesi Yargıtay tarafından kötü muamele olarak değerlendiriliyordu. Yeni TCK ile bu yanlıştan

¹⁹ SOYASLAN Doğan, **Ceza Hukuku Özel Bölümler**, 5. Bası, Ankara: Yetkin Yayınevi, 2005, sh. 159

dönülerek eşin rızası dışında gerçekleştirilen cinsel birleşmeler tecavüz olarak kabul edilmiştir.

TCK'nın 103. maddesinde düzenlenen çocuğun cinsel istismarı suçu ile TCK m.105'de ki cinsel taciz suçunun, m.103/3 ile m.105/2'de sayılan diğer kişilerin yanında, ana, baba veya yakın hısımlar tarafından işlenmesi hali ağırlaştırıcı sebep olarak düzenlenerek daha ağır yaptırımlara tabi kılınmıştır.

v) Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma

TCK'nın 109. maddesinde düzenlenen, psikolojik ve fiziksel şiddetin bir arada bulunduğu hürriyeti tahdit suçunun, yine eş ve çocuklara veya diğer aile fertlerine karşı işlenmesi, m.109/3-e'de suçun nitelikli hali olarak düzenlenmiş ve cezanın artırılmasını öngörmüştür.

vi) Kötü Muamele Suçu

Kanunda kötü muamelenin tarifi yapılmamakla beraber kötü muamele; 'sağduyuya aykırı, insaf ve merhamet ölçüleri ile bağdaşmayan, kamu vicdanını zedeleyen her çeşit davranış' şeklinde tanımlanabileceği gibi 'bedene zarar veren, hürriyet ve haysiyeti rencide edici fiiller' olarak da açıklanabilir.

TCK m.232'de düzenlenen kötü muamele suçunun, 1.fıkıradaki; aynı konutta birlikte oturduğu kimselere karşı işlenmesi, 2. fıkıradaki; sorumluluğu altında bulunan kişiye karşı disiplin yetkisinin kötüye kullanılması hali düzenlenmiştir.

vii) Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali

Psikolojik şiddet bağlamında, eşlerden birinin aile hukukundan kaynaklanan bakım veya destek olma sorumluluğunu yerine getirmemesi halinde TCK'nın 233/1 maddesinde tanımlanan suç oluşacaktır. Yine kocanın, hamile olduğunu bildiği eşini terk etmesi m.233/2'ye göre ceza yaptırımına bağlanmıştır. Maddenin 3. Fıkrasında ise; sarhoşluk, uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımı ya da onur kırıcı bir takım hareketlerin sonucu gereken özenin gösterilmemesi nedeni ile çocuklarının ahlâk, güvenlik ve sağlığını tehlikeye sokan anne veya babaya ceza verilmesi öngörülmüştür.

viii) Çocuğun kaçırılması

TCK. m.234'de çocuğun, velayet yetkisi elinden alınmış eş veya yakın hısımları tarafından kaçırılması veya alıkonulması cezai yaptırıma bağlanmıştır. Maddenin 1.fıkrasında, suçun cebir veya tehdit olmaksızın işlenmesi hali, 2. fıkrada, cebir ve tehdit kullanılarak işlenmesi durumu düzenlenmiştir.

c. Medeni Kanun' da Aile İçi Şiddet

Türk Medeni Kanunu' nde aile içi şiddet daha çok boşanma, evlilik birliğinin korunması, velayet, nafaka ve tazminat ile ilgili hususlarda yer bulmuştur.

d. 4230 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun

i) Genel Değerlendirme

17.01.1998 tarihinde yürürlüğe giren 4230 sayılı kanunun amacı; aile içinde şiddeti uygulayan bireyi, ortak yaşam alanından uzaklaştırarak ve diğer

bir takım tedbirleri uygulamaya koyarak aile içi şiddeti önlemek olarak belirttikçe tüm aile bireyleri evde şiddet uygulayan eşe karşı korunmuştur.

4230 sayılı kanun sadece şiddet halinde evlilik birliğine müdahaleyi ön-görmekte ve tüm aile bireyleri korunma amacı ile başvuru yapabilmektedir. Koruma tedbirleri ise sınırlı olarak sayılmamış, örnekleme yolu ile sayılarak hakimın takdir edebileceği durumlarda farklı tedbirlere hükmedilebileceği ön-görülmüştür. Koruma tedbirlerine başvuranlar harç ödemezler. Kanunun ön-gördüğü tedbirlere uymamak cezai yaptırım gerektirmektedir ve ayrıca hükme-dilen tedbirler 6 ay ile sınırlıdır.

4230 sayılı kanunun resmi nikaha dayanmayan birlikler bakımından ko-ruma içerip içermediği hususu tartışmalıdır. Medeni Kanun' dan farklı olarak resmi nikaha dayanmayan beraberliklerin bu kanun kapsamında değerlendirileceğini savunanlar²⁰ olduğu gibi Türk hukukunun aile birliğinde resmi nikahı benimsemesi nedeniyle 4230 sayılı kanunun resmi nikaha dayanmayan birlik-telikleri koruma altına almayacağını savunanlar da mevcuttur. Bu tartışma kanun mecliste görüşülürken de gündeme gelmiş ve resmi nikaha dayanmayan birlikteliklerin 4230 sayılı kanun kapsamında korunmasının insanları resmi nikahsız birliktelikleri teşvik edeceği düşünülmüştür.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) madde 8/ 1' de anne- baba ve yasal olsun olmasın bunların çocukları da aile kavramına dahil edilmiştir. Bu nedenle resmi nikaha dayanmayan beraberliklerin 4230 sayılı kanun ile korunmaması AİHS' ne açıkça aykırılık teşkil etmektedir. Kaldı ki kanaatimce korumanın amacı şiddet mağdurları bakımından değerlendirildiğinde önemli olan şiddete maruz kalanların korunması ve şiddetin önlenmesidir. Bu nedenle şiddete maruz kalanın resmi nikaha dayanan bir beraberlik yaşayıp yaşamadığı önem arz etmemelidir.

ii) Kanunun uygulanma koşulları

Kanunun uygulanabilmesi için öncelikle şiddet içeren bir davranış olma-lıdır. Şiddet, icrai bir hareketle işlenebileceği gibi ihmali bir davranışla da işle-nebilir. Bu hareket veya ihmali davranışın mutlaka Ceza Kanunları açısından suç oluşturması beklenmemektedir ve bir defa uygulanması yeterlidir. Şiddetin bir zarara yol açması yahut belge ile ispatı da zorunlu değildir. Bu durum ka-nun uygulanmasına dair çıkarılan yönetmeliğin 6/1. maddesinde "Aile bireyle-rinden birinin aile içi şiddete maruz kaldığını kendilerinin veya Cumhuriyet Baş-savcılığının bildirmesi üzerine şiddetin belgelenmesi aranmaksızın ..." şeklinde ifade edilmiştir²¹.

Kanunun uygulanmasının başka bir koşulu ise şiddetin kusurlu bir ha-reket neticesinde işlenmiş olmasıdır. Yani bir akıl hastasının şiddeti uygula-ması halinde kusurundan söz edilemeyeceğinden 4230 sayılı kanun bu kişi bakımından uygulanamaz.

Şiddet içeren davranışların eşe, çocuklara veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerine veya mahkemece ayrılık kararı verilen veya yasal olarak

²⁰ AKYÜZ Fatma Öztürk, "4320 sayılı Ailenin Korunması Kanunu", **Yargıtay Dergisi**, c.29, s.3, Ankara 2003, sh. 266.

²¹ Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmeliğin 6/1. maddesi " Aile bireylerinden birinin aile içi şiddete maruz kaldığını kendilerinin veya Cumhuriyet Başsavcılığının bildirmesi üzerine şiddetin belgelenmesi aranmaksızın aile mahkemesi hâkimi meselenin mahiyetini göz önünde bulundurarak re'sen ikinci fıkrada sayılan tedbirlerden bir veya birkaçına birlikte veya olayın özelliğine göre benzeri başka tedbirlere de hükmedebilir"

ayrı yaşama hakkı olan veya evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan aile bireylerine yönelik olması ise aranan bir diğer koşuldur.

Koruma tedbirlerine hükmedilebilmesi için şiddete maruz kalan birey yahut Cumhuriyet savcısının bildirimini aramaktadır.

iii) Kanunun öngördüğü koruma tedbirleri

Tedbirler 4320 sayılı Yasa'nın 1/2. maddesinde 7 bent halinde sıralanmıştır. Kanuna göre alınacak önlemler hususunda hâkime geniş takdir yetkisi tanınmıştır. Buna göre hâkim yasada geçen ibaresi ile ' meselenin mahiyetini göz önünde bulundurarak aşağıda sayılan tedbirlerden bir veya birkaçına birlikte veya uygun göreceği başka tedbirlere de hükmedebilir' demek sureti ile 4320 sayılı Yasa'da zikredilmeyen önlemlere de karar verebilmektedir. Bu durumda başvuruda bulunan aile içi şiddet mağdurunun taleplerinin de kanunda sayılan tedbirlerle sınırlı olmadığı açıktır. Kanunda sayılan tedbirler şunlardır;

- 1- Aile bireylerine karşı şiddete veya korkuya yönelik söz ve davranışlarda bulunulmaması hususunda kusurlu eş veya aile bireyinin uyarılması
- 2- Kusurlu eş veya diğer aile bireyinin müşterek evden uzaklaştırılarak, bu evin diğer aile bireylerine tahsisi ile bu bireylerin birlikte ya da ayrı oturmakta olduğu eve veya işyerlerine yaklaşmama
- 3- Eşyaya zarar vermeme konusunda uyarılması
- 4- İletişim vasıtaları ile rahatsız etmeme konusunda uyarılması
- 5- Varsa silah veya benzeri araçlarını genel kolluk kuvvetlerine teslim etmesi
- 6- Alkollü veya uyuşturucu almış olarak ortak konuta gelmemesi ve ortak konutta bu maddeleri kullanmaması konusunda şiddet uygulayan aile bireyinin uyarılması
- 7- Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurusu

Hakim kanunda öngörülen bu tedbirlerden birine yahut bir kaçına hükmedebileceği gibi kanunda sayılmayan tedbirlere yahut arabuluculuk yollarına hükmedebilir. Uygulamada en çok şiddet uygulayan kişinin psikolojik kontrol altına alınması, alkol tedavisi yaptırılması veya küçük çocukların yurtlara veya güvenilir akrabalarının yanına gönderilmesi ile karşılaşılmakta, bunun dışında oturan ev kusurlu eşe ait ise ve bu eş tarafından satılması ihtimali varsa evin satılmasını önleyici tedbirler alınması da yaygın olarak uygulanmaktadır.

Arabuluculuk ise tarafları uzlaştırmaya yönelik ve resmi olmayan bir süreçtir. Hakim arabulucuya re'sen hükmedebileceği gibi tarafların talebi ile de arabuluculuk sürecinin uygulanması mümkündür. Taraflar arabulucuyu kendileri seçebilirler. Tarafların anlaşması halinde ise sonuç mahkemeye bir rapor sunulmak sureti ile bildirilir.

Uygulamada en çok başvuru alan arabuluculuk yöntemlerinden biri danışmanla görüşme yöntemidir. Eşler bir danışman yardımıyla şiddetin nedenleri ve sonuçları hakkında anlamlandırarak şiddet isteğini dizginlemeyi öğrenmektedir. Danışmanlık tedbirinin 6 aylık süre ile uygulanması ve uygulanmasının iki aylık periyotlar ile incelenmesi önerilmektedir. Bu yolla elde edilen sonuçlar düzenli olarak mahkemeye bildirilmektedir.

iv) Kanunun cezai sonuçları

Ailenin Korunması Hakkında Kanunun md. 2' de öngörüldüğü üzere tedbir kararı Cumhuriyet Savcısı marifetiyle zabıtaya iletilir. Mahkeme tarafından verilen koruma tedbirine uymayan eş hakkında zabıta mağdurunun talebi

olmaksızın soruşturma yaparak Cumhuriyet Savcısına bildirir. Bu eş hakkında Sulh Ceza Mahkemesinde kamu davası açılır. Şiddet uygulayan eşin fiili bir suç oluşturuyorsa bile tedbiri uygulamaktan kaçınan eşe üç aydan altı aya kadar hapis cezası verilir. Kanuna aykırı davranma suçunun oluşması için;

1- Suçun fail ve mağdurunun Kanunda öngörülen kişilerden biri ve suç failinin mutlaka kusurlu eş olması,

2- Aile içi şiddete uğrayan suç mağdurlarının kendilerinin veya cumhuriyet savcılığının talebi üzerine 4320 sayılı Kanununun 1. Maddesinde sayılan tedbirlere hükmedilmiş olması,

3-Bu kararın yetkili ve görevli yargı mercii tarafından verilmesi,

4-Kararda, 4320 sayılı Kanun gereğince hükmedilen tedbirlere aykırı davranılması halinde tutuklanacağı ve hürriyeti bağlayıcı cezaya hükmedileceği hususunun kusurlu eşe ihtar olunması,

5-Kararın usule uygun şekilde tebliğ edilmiş olması,

6-Tedbir kararının suç tarihinde geçerliliğini koruması,

7-Tedbir kararının infazına başlanmış olması gerekir.

Yargıtay, sulh hukuk mahkemesince verilen tedbir kararının usule uygun olarak tebliğ edilip edilmediği araştırılmadan sanığa ceza veren yerel mahkeme kararını bozmuştur²². Ayrıca, verilen tedbir kararının kesinleşmesi gerekir. Kesinleşmeyen bir tedbir kararına aykırı davranan sanık hakkında verilen mahkumiyet kararı, Yargıtay tarafından bozulmuştur²³. Tedbir kararından haberdar olduğu halde usule uygun tebligat yapılmadığından failin cezalandırılmaması ise kanunun amacı ile bağdaşmadığından kararın infazı için failin kararı öğrenmesi yeterli sayılmakta ve Tebligat Kanunu hükümlerine göre tebliğ şartı aranmamaktadır.

e. Diğer Mevzuatlar

Yukarıda belirtilen kanunların dışında Belediye Kanunu, Aile Mahkemelerini Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun' da da aile içi şiddete ilişkin düzenlemeler mevcuttur.

4. Aile içi şiddetin araştırılması anlamında yapılan çalışmalardan örnekler

a. Şiddetin nedenlerine yönelik araştırmalar

1998 yılında yapılan bir araştırmada erkeklerin şiddet uygulamadaki nedenleri şunlar olarak tespit edilmiştir:

Araştırmaya katılan kadınların %67' si şiddetin erkekten kaynaklandığını, %21' i bir anlık öfke sonucu olduğunu, %6'sı kadının kendi davranışları sonucu olduğunu, %49'u istenmeyen alışkanlık yüzünden olduğunu, %32' si ekonomik sebeplerden, %58'i başkalarının etkisi ile, %22'si ise çocuklar yüzünden şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir²⁴.

²² Yargıtay 7. CD. 2001/12141 E., 2001/13554 K.

²³ Yargıtay 7. CD. 2001/11017 E., 2001/12763 K.

²⁴ Mutlu Funda, Aile İçi Şiddet Sürecinde Kadına Yönelik Şiddet Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma, Fırat Üni, Sos. Bil. Ens. Yük. Lis. Tezi, 2006, sf. 22 (<http://www.belgeler.com>)

b. Gebe kadınlara uygulanan şiddete yönelik araştırmalar

Yapılan araştırmalarda elde edilen bulgular bütün dünyada dört kadından en az biri gebelikleri sırasında, genellikle esleri tarafından olmak üzere, fiziksel ve cinsel istismara maruz kaldıklarını göstermektedir. Ancak, bu araştırmalarda şaşırılan bir takım sonuçlar elde edilmiştir. Örneğin, A.B.D'.de gebelik sırasında şiddete maruz kalma tahminleri yetişkin kadınlar arasında %3 ile %11 arasında değişirken, ergenlik dönemindeki kadınlar arasında bu rakamlar %38'e kadar çıkmaktadır²⁵.

Yanikkerem ve arkadaşlarının(2006), Manisa'da yaptığı çalışmada 217 gebe evde ziyaret edilmiş, gebelerin %9,7'sinin gebelikleri süresinde dayak yedikleri, gebelerden %14,3'ün ise gebelik öncesinde de dayak yedikleri görülmüştür. Görüşülen gebelerin %10,6'sı eslerinin tokat attığını, %9,1'i eslerinin bir cisim fırlattığını, %6,5'i esi tarafından tekmelendiğini, %36,4 ü ise cinsel ilişkiye zorlandığını belirtmiştir²⁶.

Karaoğlu ve arkadaşlarının 2006 yılında, Malatya' da yaptıkları çalışmada 60 gebeden %31,7'si gebeliği süresince eşi tarafından farklı türlerde şiddet gördüğünü ifade etmiştir. Psikolojik şiddet %26,7 oranı ile en çok gözlenen şiddet türüdür. Gebelerden %9,7'si cinsel ,%8,1'i ise fiziksel şiddet yaşadığını belirtmiştir²⁷.

c. Şiddet taraflarına ilişkin yapılan araştırmalar

Şiddete maruz kalan tarafın tespitine yönelik araştırmalarda; tüm şiddet türlerine çoğunlukla bayanların maruz kaldığı tespit edilmiş ancak okuyan bayanların % 41 oranla okumayan bayanlara göre daha az şiddete maruz kaldıkları saptanmıştır²⁸.

Şiddet uygulayan taraf bakımından yapılan araştırmalarda ise bu tarafı genel olarak erkeklerin teşkil ettiği tespit edilmekle beraber, şiddet uygulayan erkeklerin %44' ünün lise veya daha üst eğitim kurumlarından mezun oldukları anlaşılmıştır²⁹.

II- AİLE İÇİ ŞİDDETİN ULUSLAR ARASI MEVZUATLARDA YERİ

Hukuki düzenlemelerde kadına yönelik herhangi bir ayrımcılığın olmadığı düşünülse de, ayrımcılık mevzuatta yer alan somut bir norm olmasa da kadına karşı ilgisiz kalınması neticesinde ortaya çıkmaktadır. Kadınların sorunlarına eğilmemek sureti ile ayrımcılık dolaylı olarak meydana gelmiştir. Bu nedenle insan hakları anlayışının gelişmesi ile beraber kimi mevzuatlarca kadına karşı ayrımcılık yapılması doğrudan yasaklanmışken kimi mevzuatlarda ise genel olarak ayrımcılığın yasaklanmasından bahsedilmiştir.

A- BİRLEŞMİŞ MİLLETLER BELGELERİ

Fransız ihtilali ile parlayan eşitlik düşüncesi neticesinde kadın haklarının korunması düşüncesi yayılmaya başlamıştır. Birleşmiş Milletler tarafından düzenlenen uluslar arası belgelerde ise bu düşünce somutlaştırılmıştır. 1946 yılında Birleşmiş Milletler tarafından kurulan Kadının Statüsü Komisyonu ka-

²⁵ Alpar, sf. 14

²⁶ Alpar, sf. 14

²⁷ Alpar, sf. 14

²⁸ Mutlu, sf. 24

²⁹ Mutlu, sf. 34

dın haklarını, ayrımcılığın nedenleri ile sonuçlarını araştırarak önemli aşamalar kaydetmişlerdir. Bundan sonra Kadınların Siyasal Hakları Sözleşmesi 1952'de, Evli Kadınların Vatandaşlığı Sözleşmesi 1957'de, Evlilikte Rıza ve Asgari Evlilik Yaşı ve Evliliklerin Kayıt Altına Alınması Konusundaki Sözleşme ise 1962'de BM Genel Kurulunca kabul edilmiştir.

1. Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)

1979' da Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) ile Kadının Statüsü Komisyonu' nun çalışmalarının en önemli ürünü ortaya çıkmıştır. CEDAW başta şiddete ilişkin bir düzenlemeye yer vermemesine rağmen daha sonra yayınladığı 19 maddelik Genel Tavsiye kararı ile kadına karşı şiddeti ayrımcılığın bir türü olarak belirtmiş ve üye devletleri kadına karşı şiddeti önleyici tedbirler almakla yükümlü kılmıştır³⁰. Türkiye 1985 yılında sözleşmeye taraf olmakla CEDAW' ın iç hukuktaki yerini kabul etmiştir.

Erkek ve kadın eşitliğinde, ayrımcılıktan gelen ve kadına karşı şiddetin önlenmesine, aile içi şiddetin ortadan kaldırılmasına varan sürecin devamı olan günümüzde aile içi şiddetin yalnızca resmi evlilik ilişkisinde söz konusu olmayacağı değerlendirilmesine kadar varan bir ilerleme kaydedilmiştir. Zira, CEDAW birinci maddesinin ilk cümlesi bu hususu vurgulamakta ve "İş bu sözleşmeye göre, kadınlara karşı ayırım deyimi, medeni durumlarına bakılmaksızın" ifadesi yer almaktadır. Bu ifade, kadının erkekle eşit kılınmasını amaçlayan sözleşmenin bütününe, kadınların evli, bekar ya da yakın yaşam arkadaşlığı ilişkisi içinde olmalarının, sözleşmenin sağladığı koruma ve haklardan yararlanmalarında etkisinin olmayacağı; diğer bir deyimle kadınların kendi içinde ayrıma tabi tutulmamaları gerektiğini ifade etmektedir. Özelliği itibarı ile CEDAW insan hakları normlarını kadın hakları ile bağdaştırarak "insan hakları" nı genel olarak tanımlamak yerine kadınların da bunlara hakkı olduğunu belirtircesine "kadın hakları" ifadesi ile bağdaştırmıştır. Mevzuatlarda herkes için sayılan hakları kadınlara özel olarak vurgulamıştır. Örneğin zaten herkesin hakkı iken CEDAW' da kadının eğitim hakkından bahsedilmiştir.

CEDAW taraf devletlere fiili uygulamayı değiştirmeye yönelik tüm önlemleri alma yükümlülüğü yüklemektedir. Bu nedenle sözleşmenin 2. maddesinde pozitif ayrımcılık ve fırsat eşitliği politikalarının uygulanmasını önermektedir.

Sözleşmenin 5. maddesinde devletler, her iki cinsten birinin aşağılanması yahut üstün tutulmasına ya da kadın ile erkeğin benimsenen rollerine dayalı, geleneksel ve diğer bütün uygulamaların ortadan kaldırılmasını sağlamak amacıyla kadın ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranışlarını değiştirmek için türlü sosyal, kültürel ve yasal önlemleri alma yükümlülüğü altına girmektedir. Devam eden maddelerde ise devlete kadınları koruyucu bir takım pozitif yükümlülükler yüklemekte ve bazı fena muamelelerin önlenmesini içeren negatif yükümlülükler yüklenmektedir. Aynı zamanda bu maddelerde gerek öngörülen fiiller gerekse genel olarak kadın ile erkeğin hiçbir surette ayrı tutulmama-yacağını vurgulamaktadır.

CEDAW Komitesinin 1989 tarihli 12 sayılı tavsiye kararında kadına karşı şiddetin önlenmesi hususuna devletlerin dikkati çekilmek istenmiş, ülkelerin Komite' ye sunduğu raporlarda bu yöndeki gelişmeleri de belirtmeleri istenmiş-

³⁰ Eray Karınca, "Kadına Yönelik Aile İçi Şiddete İlişkin Hukuksal Durum ve Uygulama Örnekleri" TC. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Yayınları Ankara; 2008, sf. 63

tir. Bunun yanında 1992 tarihli 19 sayılı tavsiye kararında kadına karşı şiddetin tanımı "Kadına kadın olduğu için yöneltilen veya kadınları nispetsizce etkileyen şiddettir. Buna fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar veya acı verme, bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya özgürlükten yoksun bırakma dahildir" ifadesi ile tanımlanmış ve anılan kararda bu tanıma uygun olarak devletin bu politika çerçevesinde önlemler almasını ister. Bu karara göre sözleşmede açıkça yazmasa da kadına yönelik her türlü şiddet sözleşmenin ihlali sayılacaktır. 19 sayılı karar ile kadına karşı şiddetin en önemli kaynağının cinsiyete dayalı ayrımcılık olduğu vurgulanmıştır³¹.

2. Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesine İlişkin Ek İhtiyari Protokol

Kadının Statüsü Komisyonu tarafından yapılan bir çalışma neticesinde gündeme gelen bu protokol CEDAW'ın uygulanma alanını genişletmek amacı ile hazırlanmış ve üye devletlerin imzasına sunulmuştur. CEDAW ile korunan hakların protokole taraf ülke tarafından hıll edilmesi halinde iç hukuk yollarının tüketilmesi koşulu ile CEDAW Komitesi'ne başvuru hakkını öngören bu protokol ülkemizde 22 Temmuz 2002'de onaylanmıştır.

Protokolün dikkat çekici iki maddesi 8. ve 9. maddelerdir. Bu maddeler CEDAW'ın katılan devlette sistematik ihlaller olduğuna dair ciddi bilgiler alınması halinde kamuyu haberdar etmeksizin Komite'nin o devletin izni ile devleti ziyaret edebileceğini hatta soruşturma başlatabileceğini öngörmektedir.

CEDAW'ın şiddeti yeteri kadar vurgulamadığı düşüncesi ile verilen tepkiler neticesinde 1992 yılından CEDAW'daki hakları tekrarlayan fakat şiddeti özellikle vurgulayan Kadınlara Karşı Şiddeti Tasfiyesi Bildirgesi yayınlanmıştır. Bunun yanında 1995 yılında Pekin'de kabul edilen Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu'nda kadına yönelik şiddetin önlenmesi bakımından üç strateji belirlenmiş ve bu üç stratejinin uygulanması hususunda devletlere tavsiyelerde bulunulmuştur. Pekin Eylem Platformu, kadının özel ve kamusal alana tam ve eşit katılımı önündeki engellerin, kadınların ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi karar alma konumunda ve mekanizmalarında yer almaları yoluyla ortadan kaldırılabileceğini belirtmiştir.

3. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20.11.1989 tarihinde kabul edilen Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHS), Türkiye Cumhuriyeti tarafından 20.01.1995 tarihinde imzalanmıştır.

Sözleşmenin 1. maddesinde, 18 yaşına kadar herkesin çocuk olduğu öngörülmektedir. Sözleşme'nin 19'uncu ve 34'üncü maddelerinde çocuğa yönelik her türlü, bedensel ve zihinsel saldırı, istismar ve suistimal olarak değerlendirilmekte ve bu hallerde çocuğun korunması sorumluluğu devlete verilmektedir. Sözleşmeye göre, Irza tecavüz ve cinsel istismarın diğer biçimleri de dahil olmak üzere şiddet, çocuğun kendi veya bakıcı ailesi içinde ortaya çıkabilir veya bu tür uygulamalar çocuklara karşı özel sorumluluk taşıyan kimi görevlilerden, örneğin öğretmenlerden, çocukların bulunduğu kurum personelinden zihinsel ve diğer özürülülerin tedavi edildiği kurumlarda çalışanlardan da kaynaklanabilir. Taraf devletler, Sözleşmenin 19. maddesinde yer alan haklara uygunluk açısından, evlerinde, okullarında, diğer kurumlarda veya kendi toplulukları içinde çocukları her tür şiddet ve istismara karşı korumak zorundadırlar. Ço-

³¹ Karınca, sf. 66

çuğun evlilik içinde ve dışında doğup doğmadığına bakılarak ayırım yapılması Sözleşmede korunmak istenen değerlerle bağdaşmadığından bu hususun önem arz etmediği vurgulanmaktadır. Zira çocuğun nesebinin ayrımcılık yapılmasına neden olamayacağı Anayasa Mahkemesinin E. 1990/15, K. 1991/5 sayılı kararı ile de sabit görülmüştür. Mahkeme bu hususa ilişkin olarak çocuğun sağlıklı bir birey olarak yetiştirilmesinin önemini vurgulamış ve bu doğrultuda devlet tarafından imza koyulan sözleşmelerin uygulanması bakımından nesebin dikkate alınması haksız bulunmuştur.

B- AVRUPA KONSEYİ BELGELERİ

Türkiye'nin de üyesi olduğu Avrupa Konseyi tarafından kadına yönelik şiddet konusu gündeme alınmış, 20 Mart 1950'de Roma'da imzalanan Avrupa İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'de yaşama hakkı, işkence yasağı, özgürlük ve güvenlik, evlenme hakkı, ayrımcılık yasağı gibi konuların üzerinde durulmuş; ancak kadına yönelik şiddete ya da kadının insan haklarına özel bir vurgu yapılmamıştır. Avrupa Konseyi 2002 yılına kadar konuyu insan hakları boyutu ile kabul etmiştir. Nitekim, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 1985 ve 1990 yıllarında kabul ettiği aile içi şiddet konusundaki Tavsiye Kararları ile aile içinde vuku bulan şiddetin, hem kadınların hem de çocukların gelişmesine, dolayısıyla toplumun temeli olarak tarif edilen ailenin ve aile bireylerinin güvenliğine zarar verdiği belirtilerek bunların korunması için gerekli tedbirler üye devletlere tavsiye edilmiştir.

Yapılan çalışmalarda kadının, çocukların korunması gündeme gelmiş olmasına rağmen, 2005 yılında Varşova'da aile içi şiddet dahil olarak kadınlara ve çocuklara yönelik şiddetin ortadan kaldırılması konusundaki kararlılık kesin bir dille açıklanmıştır.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi, 14 Kasım 2006 tarihli 13 sayılı metin ile aile içi şiddete ilişkin şu taahhütlerde bulunmuştur³²:

“Biz insan haklarını savunmayı kendisine görev edinmiş parlamenterler olarak, aile içi şiddeti açıkça koşulsuz olarak kınarız. Aile içi şiddet, kadın erkek eşitsizliğinden doğup beslenir. Aile içi şiddet, coğrafi sınır, yaş, ırk ya da herhangi bir etnik kökene mal edilemez. Her ailede ve her türlü sosyal çevrede kendini gösterir. Biz kadına yönelik aile içi şiddetle mücadelenin kadın erkek ayrımı gözetmeksizin, herkesin temel haklarının gözetildiği daha adil bir topluma ulaşmamızı sağlayacağına inanıyoruz. Aile içi şiddetin hem kişi için hem toplum için bedeli ağırdır. Bu olguyla ilgili olarak ülkelerimizde;

- Aile içi şiddetin kabul edilemez bir olgu olarak resmen kabulü için mücadele etmeyi,
- Şiddet sorununun araştırılmasını ve anlaşılmasını ve bu sorunla mücadele edilmesini sağlamayı,
- Çeşitli Avrupa ülkelerindeki örnek uygulamalardan yola çıkarak ve sivil toplum kuruluşlarının sahip olduğu deneyimi dikkate alarak, şiddet mağdurlarının korunması ve şiddet uygulayanların tedavisine olanak tanıyan özel yasal düzenlemeleri yapmayı,
- Yürürlükteki mevzuatı değerlendirmeyi, gerekirse değiştirmeyi,
- Bu alanın yanı sıra medyada çalışan bütün profesyonellerin şiddet sorunu hakkında bilgi, anlayış ve bilinçlerini artırarak şiddetin tanımlanmasını, böylece şiddetle daha iyi mücadele edilmesini sağlamayı,

³² (Çevrimiçi) www.avrupakonseyi.org.tr/bulten/ak_bulten_dec06.html

- Şiddetin kabul edilemez bir olgu olduğunu şiddet mağdurları ile şiddet uygulayanlara gösteren ve tüm topluma, en başta da şiddet mağdurlarının yakınlarına şiddetin önlenmesi çabalarında yer almalarını sağlamaya dönük bilinçlendirme kampanyaları yürütmeyi,

- Diğerlerinin yanında siyasi sorumluluk sahibi olanlar, mağdur destek hizmetlerinde çalışanlar, polis, tıp personeli ile eğitim öğretim personeline şiddetin tanımlanması ve önlenmesine yönelik eğitim verilmesi dahil, kullanılacak her türlü yolu bu amaçla kullanmayı,

- Ücretsiz yasal yardım ve arabuluculuk dahil mümkün olan her türlü yöntemi kullanarak aile içi şiddet mağdurlarına uzun süreli destek vermeyi ve şiddet uygulayanların tedavisini sağlamayı,

Bu konuda kamuoyunun dikkatini sürekli canlı tutmayı, taahhüt ederiz."

C- AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ İÇTİHATLARININ TÜRKİYE' DE AİLE İÇİ ŞİDDETE BAKIŞI

Aile içi şiddet nedeni ile AİHM' e taşınan Opuz v. Türkiye davası, kadına yönelik ayrımcılık yapılması nedeni ile AİHM tarafından tazminata mahkum edilen ilk ülke olan ülkemiz bakımından önem arz etmektedir³³.

Söz konusu kararda başvuruçunun annesi başvuruçuya şiddet uygulayan H.O.' nun babası ile evlenmiş ve daha sonra 1990 yılında başvuruçuyu ile H.O. 1995 yılında resmi nikahla evlenene kadar nikahsız yaşamışlardır.

1995 yılından başlayarak çeşitli tarihlerde H.O. tarafından başvuruçuya ve annesine yedi ayrı durumda dayak, bıçakla yaralama, arabayı üzerlerine sürerek başvuruçunun annesini ciddi şekilde yaralama, ölüm tehdidi gibi nedenlerle Diyarbakır adli mercileri nezdinde suç duyuruları, davalar, başvuruçuyu ve annesinin çeşitli sürelerde iş göremezliklerini ve bedenlerindeki ağır hasarları kaydeden adli tıp raporları, şikayetlerin geri alınması sonucu davaların düşmesi, şikayetlerin ağır baskı ve tehdit altında geri alındığı gerekçesiyle yeni davalar açılması, H.O.'nun arabayı üzerine sürerek başvuruçunun annesini yaralamaktan sonradan para cezasına çevrilen hapis cezasına çarptırılması, başvuruçunun H.O.'dan boşanma davası açması gibi gelişmeler yaşanmıştır. Sonunda, 11 Mart 2002 tarihinde H.O., başvuruçunun annesini Diyarbakır'dan İzmir'e taşınmak üzere bindiği nakliye kamyonunda tabancayla öldürmüştür. Bu olaya ilişkin yapılan yargılama neticesinde de 15 yıl hapse mahkum edilmiş ancak ceza evinde geçirdiği süre ve temyiz incelemesi dikkate alınarak tahliye edilmiştir.

Başvuruçuyu nisan 2008' den başvuruya kadar geçen süre boyunca adli otoritelere H.O.' nun kendisini ve erkek arkadaşını tehdit ettiğini belirterek koruma talebinde bulunmuş ancak bu hususta otoriteler tarafından herhangi bir tedbir hükmedilmemiştir. Başvuru ile AİHM' den koruyucu tedbir alınmasına yönelik karar vermesi talep edilmiştir.

AİHM hükümetin iç hukuk yollarının tüketilmediğine ilişkin itirazını haklı görmemiş ve Türkiye' de iç hukuk yollarının tüketilmesinin sorunun çözümlü bakımından etkili olmadığından bahsederek esasını incelemiş, AİHS md. 2, 3, ve 14.' ÜN ihlal edildiği sonucuna vararak Türkiye Cumhuriyeti' ni kanunlar bazında olmasa da uygulamada kadına karşı ayrımcılığı önleyemediği için tazminata mahkum etmiştir. AİHM tarafından 22.07.2009 tarihinde verilen bu karar ile birlikte Türkiye Cumhuriyeti kadına karşı ayrımcılığı önleyemediği için tazminata mahkum edilen ilk devlet olmuştur.

³³ Opuz v. Türkiye, 22.07.2009 tarihli karar

SONUÇ

Çalışmada görüldüğü üzere ülkemizde aile içi şiddete yönelik olarak yapılan düzenlemeler uluslararası çerçevede takdirle karşılanmasına rağmen uygulamada aile içi şiddetin önlenmesi ve kadına karşı ayrımcılığın ortadan kaldırılması bakımından büyük bir eksiklik olduğu açıkça görülmektedir. Gerek uygulamada yer alan organların tepkisizliği gerek şiddete maruz kalan kimselerin şiddeti kanıksamaları bu konuda yapılan çalışmaların amacına ulaşmasını engellemektedir.

Gelişmekte olan ülkemiz bakımından her ne kadar acı bir tablo olsa da AİHM tarafından 2009 yılında verilen Opuz kararında da Türkiye' nin aile içi şiddet ve kadına karşı ayrımcılığın önlenmesi hususunda düzenleme de olmasa da uygulamada yetersizlik olduğu belirtilmiş ve Türkiye bu nedenle tazminata mahkum edilen ilk ülke olarak kara bir tarih yazmıştır. Söz konusu durumun önlenmesi ise şiddete maruz kalanların şiddetin ne olduğu ve haklarının kullanılmasında eğitilmeleri bunun yanı sıra otoritelerin, kendilerine yapılan başvuruları bir iş yükü değil, değerlendirilmesi gereken birer yardım ve hak kullanımını talebi olduğunun farkına varmaları gerekmektedir.

KAYNAKÇA

ZEVKİLİLER Aydın, Medeni Hukuk, Giriş ve Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, Aile Hukuku, 2. Bası, Ankara: Savaş Yayınları, 1989

AYAN Serkan, “ Hukuki Yönden Aile İçi Şiddet”, Legal Hukuk Dergisi (Şubat 2006)

SEZEN Alev, “ Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Boşanma Davalarına Yansımaları” Bilge Kadın Araştırma Merkezi, <http://www.bilka.org.tr/page.asp?id=57>, Makaleler, 09.12.2009

UÇAR Mehmet Ali, Aile İçi Şiddet ve Aile Koruma Yasası, Ankara: Yetkin Yayınevi, 2003

İ.Ü.H.F. Ceza Hukuku ve Kriminoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi, İstanbul: Beta Yayınevi, 2003

ALPAR Demet Avcı, “Gebe Kadınların Aile İçi Şiddete Maruz Kalma Durumlarının Belirlenmesi” Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: 2008

Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Aile İçi Şiddetle Mücadele El Kitabı

ARTUK Mehmet Emin, Kadına Yönelik Cinsel İstismara Örnek Olarak Evlilik İçinde Irza Geçme ve Fücür, 2. Bası, İstanbul: 2002

ÖZTAN Bilge, Aile Hukuku, 4.Bası, Ankara: Turhan Kitabevi, 2004

SOYASLAN Doğan, Ceza Hukuku Özel Bölümler, 5. Bası, Ankara: Yetkin Yayınevi, 2005

AKYÜZ Fatma Öztürk, “4320 sayılı Ailenin Korunması Kanunu”, Yargıtay Dergisi, c.29, s.3, Ankara 2003

Mutlu Funda, Aile İçi Şiddet Sürecinde Kadına Yönelik Şiddet Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma, Fırat Üni, Sos. Bil. Ens. Yük. Lis. Tezi, 2006, sf. 22 (<http://www.belgeler.com>)

Eray Karınca, “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddete İlişkin Hukuksal Durum ve Uygulama Örnekleri” TC. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Yayınları Ankara; 2008

www.avrupakonseyi.org.tr/bulten/ak_bulten_dec06.html